

Intervju – Mauricio Feraris, filozof: **Čemu demokratija**

"Moja ideja filozofije – na kraju krajeva veoma klasična – jeste da nema ničeg nedodirljivog, ničega toliko uzvišenog da ne bi bilo racionalno razmatrano i kritikovano, i ničega toliko prizemnog da ne zasluđuje filozofsku raspravu"

Mauricio Feraris, jedan od najvećih savremenih italijanskih filozofa, gostovao je prvi put u Beogradu povodom konferencije "Evropa u okvirima nastupajućeg svetskog poretka – traganje za novom političkom i društvenom paradigmatom" u organizaciji beogradskog Centra za etiku, pravo i primenjenu filozofiju, Instituta za filozofiju i društvenu teoriju i ljubljanskog Instituta za filozofiju. Dolazak u prestonicu bio je idealna prilika i za predstavljanje srpskog prevoda njegovog bestselera *Goodbye Kant! Šta ostaje danas od Kritike čistog uma*, koji je upravo objavila izdavačka kuća Paideia. Torinski mislilac privukao je veliku pažnju svojim predavanjima o ulozi dokumenata i zapisa u izgradnji Evrope, kao i o Kantovim zabudama koje su mu pomogle da iznađe rešenja za ono što je nazvao *kritikom društvenog uma*, opravdavši epitet izuzetno zanimljivog sagovornika.

"VREME": Professore, prvi put ste u Beogradu. Kakvi su vam utisci?

MAURICIO FERARIS: Doputovao sam sa pomešanim slikama u glavi: jedne opsade s početka osamnaestog veka u kojoj je učestvovao i moj kvazizemljak Eugen Savojski (Eugenio di Savoia), bombardovanja iz 1944. i onih iz 1999. godine. Sve same slike rata, ali ako bolje razmislite i to je istorija Srbije. Grad koji sam zatekao mnogo je "srednjoevropskiji" od onoga što sam očekivao, sa primesama francuskog stila, i počeo sam da ga lagano upoznajem, pre svega zahvaljujući kolegama i prijateljima koji su me ovamo pozvali i ugostili. Svestan sam da se ovako čini kako tvrdim nešto kao "moj prvi utisak je da u Beogradu nema rata". Ali, zapravo je tako: u Beogradu nema rata, mir je, govori se o filozofiji, barem na osnovu onoga što mogu da zaključim iz svog vrlo ograničenog uvida, budući da ne govorim srpski i da ne čitam ovdašnje novine – uspevam samo da odgonetnem poneki ćirilični natpis...

Kakvo filozofsko okruđe ste zatekli na konferenciji?

Ako bih rekao "podsticajno okruđe izvanrednog međunarodnog nivoa", verovatno bih ispaio poprilično antipatičan. Ko je ovaj? Kako se usuđuje da nam deli ocene? Ali problem je što sam se zaista susreo sa podsticajnim okruđem izvanrednog međunarodnog nivoa, pa stoga ne mogu to da prećutim. Na kraju krajeva, filozof sam i treba da govorim istinu.

Puno radite na zblizavanju akademske i pop kulture. Ko je barem jednom prisustvovao nekom od vaših predavanja, sigurno je ostao očaran veštinom sa kojom uspevate da bez imalo banalizacije prilagodite filozofiju široj publici. Koja je vaša tajna formula?

Pre svega, ko zna da li zaista uspevam da je ne banalizujem... nije rečeno. Ili bolje: znam da je ne banalizujem iz jednostavnog razloga što se uopšte i ne nudim da je banalizujem, a ukoliko neko pronalazi

banalnosti u onome što pišem (ima, nesumnjivo, i takvih elemenata), to nije posledica nastojanja da banalizujem svoje ideje, nego činjenice da su neke moje ideje banalne. Poenta je, ako želite, u sledećem: moja ideja filozofije – na kraju krajeva veoma klasična – jeste da nema ničeg nedodirljivog, ničega toliko uzvišenog da ne bi bilo racionalno razmatrano i kritikovano, i ničega toliko prizemnog da ne zaslužuje filozofsku raspravu. Kad govorimo o svom radu, nije toliko u pitanju prilagođavanje široj, nefilozofskoj publici onih ideja koje sam razvio negde drugde za užu, ekspertsku publiku, nego nastojanje da, koliko je to moguće, zadržim isti diskurs u različitim ambijentima. Oduvek sam pisao za novine, čak i kada to nije bilo baš uobičajeno za univerzitetskog profesora, i tokom bavljenja time razvio ideje koje sam kasnije artikulisao u obimnije knjige, ali njihovo poreklo se uvek nalazilo u problemima koji su mi se nametali u novinskim člancima. Nisam siguran da filozofija treba da postane hipertehnička, s obzirom da se tiče života sviju nas. Valja da bude poput književnosti, ne da gradi priče i traga za stilskim efektima, nego da, u strogim granicama, kaže nešto što se svakom čoveku čini vrednim.

Zastupate tezu da je posle dugog perioda dekonstrukcije došlo vreme za prelazak na konstrukciju. Koji put predlažete?

Prvo razmišljanje, a zatim delanje! Šalim se, ali je pomalo i tako. U suštini, filozofija prošlog veka – i pritom ne mislim samo na dekonstrukciju, mislim i na kritičku teoriju, na hermeneutiku i na dobar deo analitičke filozofije – smatrala je da je nauka ta koja spoznaje i uređuje stvarnost, a filozofiji preostaje samo da se odluči između divulgacije nauka i, nasuprot tome, manje ili više snažne kritike nauke, transformišući se upravo u dekonstruktivnu delatnost koja rasklapa, demaskira, otkriva skrivene pretpostavke, i tako dalje. To su sve potpuno legitimne aktivnosti koje nikako ne treba napustiti. Ali su – i to je upravo ideja koja se nalazi u osnovi moje filozofije – mnogo snažnije i delotvornije ako priznamo da nauka (poput fizike, hemije i sličnih) nije jedini izvor konstrukcije. Nije fizika ta koja uređuje supermarket, književnost, pravosuđe, osećanja. Postoji ogromna količina predmeta koje treba srediti, razvrstati, uporediti. Filozofija ima odlične alate za taj posao i bila bi velika šteta da ne budu upotrebljeni. To su primetili informatičari onda kada je trebalo da organizuju sve objekte unutar weba, koje tražimo uz pomoć Googlea, pa su sačinili ono što su i sami nazvali "ontologije". Vreme je, verujem, da i filozofi postanu svesni toga.

Učenik ste Deride, sa kojim ste bili i veliki prijatelj. Nakon smrti francuskog filozofa napisali ste njegovu biografiju vrlo ličnog tona. Šta niste stigli da mu kažete za života?

Gotovo sve. Imam utisak da je uvek mislio da sam priglup, i možda je i bio u pravu, jer sam u njegovom prisustvu uvek osećao veliku nelagodu. Sa učiteljima je uvek tako i možda njihova usamljenost potiče upravo od činjenice što se osećaju okruženi glupim ljudima, jer se u njihovom prisustvu svi osećaju podređenima.

Demokratski mehanizmi u vašoj zemlji u velikoj su krizi. Nažalost, Berlusconi je postao uzor koji podražavaju mnogi političari. U prošlosti je već postojao jedan italijanski političar koji je proizveo veoma opasne "klonove" i svi znamo kako se ta priča posle završila. Povod da se ozbiljno zabrinemo?

Izvinite zbog egoizma, ali najpre mi treba da budemo u brizi. Ja, nažalost, nisam uveren da su u mojoj zemlji demokratski mehanizmi u krizi i to je razlika u odnosu na klonove i originale na koje aludirate: u Italiji ne postoji jedna, već mnoge partije: od ekstremne desnice do ekstremne levice; štaviše, ako dobro pogledate, ekstremna desnica je mnogo zastupljenija u Francuskoj (pomislite samo na uspeh Le Penove ćerke na poslednjim regionalnim izborima). Postoji, svakako, ogromna ekonomska i medijska moć u rukama jedne osobe koja jedva da u svetu ima neku – možda čak nijednu – sebi ravnu i ta ogromna moć

čini zaludnim delanje opozicije, a uz to i svaku kritiku čini gotovo bespredmetnom. U Italiji se govori da sadašnji opozicionari nisu na visini zadatka, ali verujem da se ni Lenjin ne bi, u ovim okolnostima, pokazao doraslim tome. Mislím da to nije stvar ličnosti, nego struktura. Uprkos svemu, ne verujem da se radi o izopačenju demokratije – tog, kad se bolje razmisli, u najmanju ruku opskurnog pojma – nego možda o otkrivanju njene suštine. Može biti da je u potpunosti ostvarena demokratija – i to je verovatno ono o čemu treba razmišljati – populistički pakt između vladaoca i plebsa, pakt kojim vladalac traži od plebsa da ga pusti da radi što ga je volja, a zauzvrat mu obećava popustljivost prema onome što on želi da radi, uglavnom u oblastima seksa i poreza.

Ivo Kara-Pešić

Copyright © 1998-2010 Vreme, Beograd